

essence and the origin of formation of phylogeny as a science is described. Classical and modern approaches and views as for the systematization of the organic world are generalized.

Keywords: higher pedagogical education, biology, ecology, phylogeny, systematics, phylogenetic trees, kladistic methods.

УДК: 37:7.012 “71”

О. О. Фурса

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ДИЗАЙНЕРІВ У КОНТЕКСТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються сучасні тенденції у розвитку дизайн-освіти за умов врахування і заохочення впливу мистецтва на формування уподобань і смаків людини від наймолодшого віку і впродовж усього життя. Ідея безперервної освіти набула розвитку в забезпеченні відповідного мистецького середовища для майбутнього фахівця-дизайнера, а саме створення комплексних навчальних закладів інноваційного типу, які б надавали належну мистецьку освіту, починаючи з дитячих дизайн-студій і до можливості підвищення кваліфікації після отримання вищої освіти.

Ключові слова: модернізація вищої мистецької освіти, інноваційний тип освітньої установи, неперервна освіта, спадкоємність різних ступенів освіти, актуальна культура.

Постановка проблеми, її зв'язок із важливими завданнями. У багатьох художніх ВНЗ України підготовка дизайнерів за скороченого терміну навчання здійснюється на базі дизайн-освіти, отриманої в середніх художньо-технічних освітніх установах. Звідси випливає, що професійна підготовка дизайнерів проходить у своєму розвитку кілька етапів, які забезпечують безперервність і наступність у змісті, формах і методах навчання. І тому виникає необхідність у розробці проблеми наступності у підготовці дизайнерів на рівні середньої та вищої професійної освіти.

Мета статті – висвітлити взаємопроникнення природовідповідної і культуровідповідної моделей освіти і їх значущість для розробки проблем створення неперервної системи дизайн-освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Концепція наступності в системі професійної підготовки фахівців виходить з основних принципів реформування професійної освіти: створення інтенсивних, гнучких систем навчання, які забезпечують високу якість освітньої та професійної підготовки, реалізацію всіх потенційних можливостей і здібностей особистості; інтеграція професійної освіти і виробництва; багаторівневості професійної освіти; формування і розвиток особистості в безперервному і цілісному процесі загальноосвітньої, загальнотехнічної і професійної підготовки на основі гуманітарної, природничо-наукової, художньо-творчої (загальнопрофесійної) і спеціальної освіти, комп'ютерної грамотності та впровадження інформаційних технологій [3, с. 52], [4, с. 73], [7, с. 162]. Т. В. Челишева розглядає діалектику трьох взаємопов'язаних сторін у системі неперервної художньої освіти, а саме: процес загальнокультурного і професійного становлення людини; механізм розвитку культурного потенціалу суспільства; формування освітньої системи, що є необхідною умовою для розвитку художньо-освітнього простору [10]. Наступність між освітніми ступенями дозволяє виявити резерви системи освіти, тому що на стику різних навчальних закладів особливо

рельєфно виявляється як міцність попередньої підготовки, так і деякі педагогічні недоліки, можливості їх профілактики.

Розмаїття підходів до вирішення проблем організації неперервної освіти і професійної підготовки майбутніх дизайнерів вимагає фундаментального вивчення існуючих тенденцій у трансформації самого дизайну як одного із напрямів соціально-культурного розвитку суспільства і системи професійної дизайн-освіти, яка має, з одного боку – забезпечити стабільне зростання художньо-естетичного рівня дизайнерського продукту, з іншого – індивідуальний розвиток особистості фахівця, його професійних якостей, а також глобальний розвиток дизайнерської культури в суспільстві.

У розвитку дизайнерської освіти на сьогодні спостерігаються дві тенденції: в широкому соціальному і вузькому предметному сенсах. *Перша* – це дуже широкий контекст, у якому дизайнерська освіта здійснюється дизайнерами-професіоналами і який поширюється на всі верстви населення, всі вікові групи від дошкілля до пенсіонерів, від людей-аматорів з вищою освітою, які бажають отримати другу професію, до безробітних, що з різних причин не отримали належної професійної освіти. «Концепція LLL [Long Life Learning – навчання впродовж усього життя] зорієнтована, як пише М. Ф. Степко, на людину в контексті забезпечення її зайнятості та активної громадянської позиції. У цьому сенсі навчання впродовж життя орієнтується на попит ринку праці, а не на пропозиції з боку професійної освіти» [8]. Попит у світі на професійних висококваліфікованих дизайнерів зростає по мірі розвитку дизайнерської культури як окремих пересічних громадян, так і суспільства в цілому. Ці два процеси настільки взаємопов'язані, що, взяті поодиночі, негайно втрачають динаміку свого розвитку. У зв'язку з цим, дизайн-освіта покликана забезпечити пропаганду кращих досягнень дизайну, поширення дизайнерської культури і забезпечення зростаючого попиту на кваліфікованих дизайнерів та їх дизайнерські вироби.

Друга – це офіційно визнана (акредитована і ліцензована) професійна дизайн-освіта, яка традиційно готує дизайнерів-професіоналів від рівня молодших спеціалістів до магістрів та наукові кадри через систему ВНЗ, аспірантури і докторантури. Цей напрям, за сучасною термінологією, формально є однією з галузей освіти, завданням якої є надання освітніх послуг, і вона покликана забезпечити ринок праці кваліфікованими дизайнерами, але інша її функція – сприяти розвитку культури суспільства.

Виходячи з принципу неперервності, дизайнерську освіту можна представити як послідовно вибудовану різнорівневу систему за такими рівнями:

- 1) дизайн у системі загальної освіти (профільне і непрофільне навчання);
- 2) дизайн-освіта у системі професійної освіти (ліцях і ПТУ);
- 3) дизайн-освіта у ВНЗ різних рівнів акредитації;
- 4) післядипломна дизайнерська освіта;
- 5) друга освіта (дизайн) і курсова підготовка дизайнерів та аматорів дизайнерського мистецтва різних вікових груп.

Неперервність як принцип модернізації професійної освіти забезпечує спадкоємність різних ступенів освіти і одночасно – багатовимірний рух особистості в освітньому просторі. Особливістю реалізації принципу неперервності освіти в процесі модернізації вітчизняної системи професійної підготовки є поява різних типів середніх, професійних та вищих освітніх установ, які створюють систему багаторівневої підготовки фахівців.

При осмисленні того, якою є і якою має бути сучасна дизайн-освіта як соціальний інститут, науковці звертаються до одного із можливих орієнтирів – феномена і поняття «*актуальна культура*». «Актуальна культура», за їх визначенням, утілює цінності культури, які функціонують у суспільстві й дозволяють відокремити актуальну «живу

культуру» від «незатребуваної у певний період». Дехто з них вважає, що дизайн-освіта є «специфічним видом пристосування до сучасності й водночас являє певну опозицію їй» [11]. Специфіка проблем полягає в тому, що нагального вирішення потребують питання профілізації, спеціалізації та різнорівневого навчання у дизайнерських освітніх закладах, особливо гостро постає питання диференціації знань (за типами навчальних закладів, фаховим рівнем випускників тощо) та пов'язана з ним проблема інтеграції знань (створення інтегрованих курсів, узгодження та координація навчального матеріалу, якісні зміни в навчальних програмах із метою створення системи знань та ін.).

Дизайн є одним з нових видів діяльності в Україні. Тому професійна орієнтація майбутніх дизайнерів має першочергове значення. Історія розвитку дизайну, його значущість у культурі мають бути відомі молоді під час вибору власного шляху професійного становлення. Оцінка речі, поняття її естетичної краси широко пов'язані з предметним світом, отже, з творчістю дизайнера. Тому методологічно важливим є врахування принципу наступності знань у галузі дизайну. Концепція неперервної освіти створює можливості для проникнення дизайн-освіти в структуру загальної обов'язкової освіти і створення умов для формування дизайнерської культури, проектного мислення учнів у ранній віковий період.

Ідея створення та розвитку в Україні *початкового ступеня дитячої дизайнерської освіти*, яка міститься у доступній для дітей формі, належить Харківській школі дизайну. Вченими кафедри дизайну у свій час проводився експеримент із створення спеціального курсу навчання, розвитку альтернативної системи безперервної дизайн-освіти [2].

Вітчизняні дослідники дизайн-освіти, зокрема В. А. Шпільчак, висловлюють думку щодо її ефективності, що суттєво залежить від найбільш раннього ознайомлення учнівської молоді з дизайном. «Незаперечним є факт, – пише науковець, – Що в шкільному віці активно формуються естетичні потреби, смаки, відбувається вибір майбутньої професії» [12]. Автор слушно зауважує, що в загальноосвітній школі, звідки більшість абітурієнтів вступає до ВНЗ, знайомство з дизайном переважно «віртуальне». До цього можна додати основи гуманітарної освіти, які отримує учень на уроках історії, літератури, частково біології. У деяких школах ведеться гурткова робота в майстернях – інкрустація, карбування, різьблення по дереву та ін. Це заняття виключно ремісничого плану, що частково слугують завданням мистецтва, але абсолютно не пов'язані з утилітарними потребами людини і практичними та комунікативними функціями речей. За межами ручного ремесла школярі не отримують жодних уявлень ні про предметне середовище, ні про дизайн, хоч їм і прищеплюється деяке пластичне чуття, розуміння матеріалу, його можливостей. Маємо констатувати, що на сьогодні *дизайн-освіта в школі* (у системі загальної середньої освіти) існує лише на рівні локальних експериментів у поодиноких студіях і центрах дитячо-юнацької творчості. У деяких школах ця робота проводиться зусиллями окремих ентузіастів.

Розробка моделі комплексного навчального закладу інноваційного типу – «дитяча дизайн-студія – мистецький коледж – мистецький інститут» ґрунтується на дослідженнях проблем інноваційного навчання та інноваційної освітньої діяльності як комплексного процесу створення, поширення і використання в галузі технології та педагогіки [1, С. 497], як нового типу організації навчально-виховного процесу [5, С. 19], як діяльність, що передбачає розвиток творчого потенціалу педагога, зміну способів діяльності, стилю мислення особистості тощо.

У процесі моделювання ми одержали складну систему, в якій взаємодіють відносно автономні підсистеми – *дитяча дизайн-студія, коледж, ВНЗ, курсове післядипломне навчання дорослих*. Подібне їх об'єднання в комплекси характерно для

багаторівневої освіти. Воно дозволяє досягти спільними зусиллями більш плідних результатів діяльності у підготовці фахівців-дизайнерів високої якості, інтенсифікуючи процес набуття ними професійної освіти. Тому сутність наступності «коледж – ВНЗ» необхідно було досліджувати у розвитку спрямованості особистості, у тенденціях вікового розвитку на початковому етапі в коледжі і при переході студентів на ступінь вищої освіти до його завершення у ВНЗ.

Коледж як інноваційний тип освітньої установи підвищеного рівня підготовки фахівця середньої ланки займає особливе місце у структурі дизайн-освіти. Коледж є поширеним типом освітньої установи у світовій системі професійної підготовки та інноваційним – у вітчизняній.

Вища школа «закладає фундамент професії, формує менталітет фахівця, розширює професійний профіль, розвиває творчі здібності, забезпечує професійну мобільність і конкурентоспроможність... Базова освіта – це не лише спеціальні дисципліни, це і гуманітарна підготовка, і найголовніше – фундаментальна підготовка за фахом. Фундаментальна підготовка визначає можливість і реальність стратегічного мислення, здатність передбачати» [9, с. 74].

Розвиток системи вищої професійної дизайн-освіти у контексті модернізації освіти в Україні проявляється більшою чи меншою мірою у таких тенденціях: модернізація структури змісту професійної освіти; забезпечення випереджального характеру освіти; підготовка професіонала, який володіє соціальною, комунікативною, інформаційною, когнітивною і спеціальними компетенціями; підвищення рівня морального, громадянського, патріотичного виховання; проведення моніторингу освітнього процесу і професійного розвитку студентів; розширення міжнародної співпраці; реалізація основної потреби молоді у самовираженні; забезпечення участі роботодавців і партнерів у вирішенні проблем професійної освіти; встановлення пріоритету освіти над усіма іншими проявами життя суспільства тощо.

Серед навчальних закладів, в яких здійснюється підготовка майбутніх фахівців дизайнерського профілю, Мистецький інститут художнього моделювання та дизайну імені Сальвадора Далі (м. Київ) і Мистецький коледж, до складу якого належить дизайн-студія, розглядаються як локальна освітня система, в якій можлива певна академічна свобода, як заклади свідомого професійного самовизначення, які дають можливість у системі професійної підготовки («учень дизайн-студії – студент коледжу – студент інституту – слухач професійних курсів – фахівець з дизайну») продовжити зростання професійної компетентності особистості. Як заклади, що сприяють розвитку творчої обдарованості майбутніх дизайнерів, формуванню дизайн-еліти суспільства.

Однією з інноваційних ознак мистецького інституту і коледжу є те, що в його структурі діє центр конкурсної діяльності, який сприяє творчому художньому розвитку особистості майбутнього фахівця з дизайну шляхом залучення до участі у вітчизняних та міжнародних конкурсах. Інноваційною ознакою мистецького коледжу є те, що до його структури входять майстер-класи та професійні семінари, якими керують відомі вітчизняні та зарубіжні дизайнери на основі власних авторських програм та методик.

Складнішою є організація роботи *Мистецького інституту художнього моделювання та дизайну імені Сальвадора Далі*. Розклад занять закладу складається з урахуванням вимог, які визначають його інноваційний характер. Планування навчального процесу, послідовність вивчення окремих дисциплін залежить від характеру їх засвоєння, складності та рівня креативності, який вимагається від студента в процесі навчання. Зокрема, на активну частину дня відводиться вивчення дисциплін, які потребують від студента високого рівня зосередженості, педантичності, послідовності (рисунок, живопис, композиція).

Важливою організаційно-педагогічною умовою функціонування Мистецького інституту є розвиток співпраці з творчими студіями відомих дизайнерів, підприємствами дизайнерського профілю, основні напрями якої визначаються в угодах. Такими угодами є Угода про творче співробітництво з дизайн-студією Олександра Гапчука, Діани Дорожкіної, «ВолСТан», будинком моди «Rito», Мистецькою агенцією «Перлини сезону», «Лабораторією моди В'ячеслава Зайцева» (м. Москва), дизайн-центром «Енекс-енержі» (м. Маріуполь) та іншими. Це дозволяє майбутнім фахівцям з дизайну під час практичного навчання не тільки закріпити набуті знання і вміння з професії, але й вирішити проблему працевлаштування.

Випускники коледжу та інституту успішно працюють у провідних установах модельного бізнесу України, у дизайн-студіях відомих дизайнерів, започатковують власний бізнес.

Налагодженню таких тісних зв'язків сприяє ефективне проведення практики. Від її якісної організації значною мірою залежить конкурентноспроможність майбутніх дизайнерів.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок.

Запропонована модель є перспективною і достатньо гнучкою структурою в підготовці майбутніх дизайнерів, а її впровадження у систему дизайн-освіти сприятиме зростанню її якості. У життєвому самовизначенні, у практичному залученні до професії відбувається формування ціннісно-професійних якостей майбутнього фахівця. Становлення особистості ми розглядаємо за фазами єдиної для всіх системи послідовності розвитку: виникнення, становлення, період зрілості й перетворення, де кожна фаза є етапом у загальному процесі формування внутрішньої позиції особистості. Стадія виникнення при цьому співвідноситься з періодом адаптації учня до нових умов навчання, з його об'єктивним станом, характерним для початку педагогічної взаємодії з учнем. Стадія становлення особистості на кожному новому етапі неперервного навчально-виховного процесу відповідає суб'єктно-функціональній фазі реалізації функцій учнів. Стадія зрілості відповідає суб'єктивній фазі – її визначає внутрішня позиція свідомого співробітництва учня з педагогами, коли організація, навчання і виховання активно підкріплюється самоорганізацією, самоосвітою, самовихованням. Стадія перетворення безпосередньо переноситься на динаміку змін і корекції внутрішньої позиції в умовах нового навчально-виховного або життєвого ступеня.

Потреба людей в отриманні знань, умінь, навичок з основ дизайну є показником спрямованості суспільства до розвитку власної культури. Тому ця тенденція була підтримана на рівні суб'єктів законодавчої ініціативи, народними депутатами О. Воловиком і О. Марченком, які внесли на розгляд Верховної Ради проект Закону України «Про додаткову освіту» [6]. Прийняття такої пропозиції парламентом України відкрило б нові можливості для розширення сфери дизайн-освіти і внормування процесу надання освітніх послуг, поширення проектної дизайнерської культури серед широких верств українського суспільства.

Література

1. Батишев С. Я. Профессиональная педагогика : учеб. для студ., обуч. по педагог. спец. / С. Я. Батишев. – М. : Ассоциация. Профессиональное образование, 1999. – 904 с.
2. Бойчук А. В. Первые шаги в дизайне / А. В. Бойчук, И. С. Шмалько // Техническая эстетика. – 1990. – № 9. – С. 11 – 14.
3. Еремина Е. И. Особенности управления профессиональным учебным заведением в системе непрерывной подготовки экономических кадров / Е. И. Еремина. – СПб. : СПбГУЭФ, 1997. – 160 с.

4. Казакова Е. И. Диалог на лестнице успеха / Е. И. Казакова, А. П. Тряпицина. – СПб., 1997. – 160 с.
5. Козлова О. Г. Методика інноваційного пошуку вчителя : навч.-метод. посібник / О. Г. Козлова. – Суми : ВВП «Мрія – 1» ЛТД, 1998. – 128 с.
6. Проект Закону України «Про додаткову освіту» // Інтернет-ресурс. Код доступу: gska2.rada.gov.ua
7. Ремизов В. А. Культура личности (ценностно-мировоззренческий анализ) : монографія / В. А. Ремизов. – М., 2000. – 217 с.
8. Степко М. Ф. Болонський процес і навчання впродовж життя : монографія / М. Ф. Степко, Б. В. Клименко, Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ. – Харків : НТУ «ХП», 2004. – 112 с.
9. Чельшева Т. В. Непрерывное художественное образование как целостная образовательная система : автореф. дис. ...д-ра. пед. наук : 13.00.01, 13.00.08 / Москов. гос. открыт. пед. ун-т. – М., 2003. – 48 с.
10. Шапко В. Г. Социология образования перед новыми вызовами. «Круглый стол» / В. Г. Шапко. – Социологические исследования. – 2000. – № 6.
11. Шпільчак В. А. Довузівська дизайнерська освіта: проблеми і перспективи // Діалог культур: Україна у світовому контексті. Художня освіта : зб. наук. праць / упоряд. і відп. ред. С. О. Черепанова. – Вип. 5. – Львів : Світ, 2000. – С. 365 – 376.

О. О.Фурса

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА ДИЗАЙНЕРОВ В КОНТЕКСТЕ НЕПРЕРЫВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Резюме

В статье речь идет о современных тенденциях в развитии дизайн-образования, когда учитывается и поощряется влияние искусства на формирование эстетического вкуса человека от самого младшего возраста и на протяжении всей жизни. Идея непрерывного образования получает своё развитие в образовании соответствующей художественной среды для будущего специалиста-дизайнера: создание комплексных учебных заведений инновационного типа, которые бы давали соответствующее художественное образование от детских дизайн-студий и до возможности повышения квалификации после получения высшего образования.

Ключевые слова: модернизация высшего художественного образования, инновационный тип учебного заведения, непрерывное образование, наследственность разных ступеней образования, актуальная культура.

О.Fursa

TRAINING IN THE CONTEXT OF DESIGNERS LIFELONG EDUCATION

Summary

The article is about the current trends in the development of design education, when the influence of art on the formation of preferences and tastes of people is taken into account and encouraged from an early age and throughout the life. The idea of lifelong education gets its development in creating appropriate environment for the future designer: innovative comprehensive educational institutions, which would provide proper art education from the children's design studios and ensure the possibility of training after graduating.

Key words: modernization of higher arts education, innovative type of educational institution, continuous education, continuity of various degrees of education, contemporary culture.